

- שבוע 119 3
- 3 האם יש חיוב לאכול שום בזמנינו בערב שבת ובאיזה שום נאמר
- 4 האם יש היתר דשבות דשבות לצורך מצוה בשאר איסורין
- 5 האם מותר לשתות בשמונה עשרה התפילין
- 7 שכן זית המועיל לזכרון אם הוא טבע רפואה או סגולה
- 8 על מה מכפר שעיר ראש השנה
- 9 האם מותר להחליף מוצרים שנקנו בסופרמרקט בלי להודיע לקופאי על ההחלפה
- 10 נטל ידיו במים מגולים אם בדיעבד עלתה לו נפילה
- מי שנתעבב מחמת שמירה על חולה וכיו"ב עד סוף זמן תפילה ועבשיו עומד באמצע תפילתו בסוף זמן תפילה ויכול לסיים התפילה רק אם יתפלל במרוצה מאד ולא כמונה מעות מה יעשה
- 12 מי שעומד בתפילת שמונה עשרה והציבור כורע במודים האם צריך כריעה נמורה דוקא או דמגי בכריעה כל דהו
- 13 האם יש כלאים בעשבים שאינם מאכל אדם או שעשויים לגוי
- 15 ארבעה דברים פטרו במחנה אם יש מקום להדר בהן לפני משורת הדין או לא
- 16 התחיל ערבית קודם עלות השחר והאריך וסיים לאחר עלות השחר אם יעצור או יסיים
- 17 האם מותר ליהנות ממאכלים בשימוש שלא כדרך אכילתו לצורך רפואה
- 18 השלמה לענין התשובה על סגולה לזכרון בשמן
- 19 הערות על הסדר 119
- 20 האם יין קל דינו כמיץ ענבים

שביחא שאלות המצויות בהלכה

במנין מצומצם שממתינים הרבה לעשרה קודם יוצר האם מותר ליחיד ללמוד כפה בין יוצר לישתבח

22

לקבלת גליון שביחא מידי שבוע שלח
questions@shchiche.com

כמו"כ ניתן להשיג עותק מודפס אצל המחבר בכולל וברח' הפץ חיים 3 ב' בני ברק.

ניתן להוריד גליונות קודמים בעמדות "קול הלשון" תחת השם "עקיבא משה סילבר"

תלמידי בתי המדרשות מתכבדים לקחת גליון חנם לבית מדרשם ותע"ב

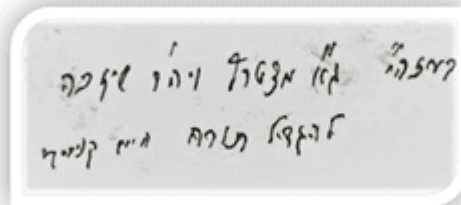
תגובות בטלפון 03-6703111 או בפקס 03-6882239

חלוקת גליונות שביחא בכפוף לתקנון (בכו שביחא שלוחה 6)

השתתפות בהוצאות בשלוחה 5

ההסכמות ומכתבי ברכה על החיבורים הקודמים נתנו ממרנן ורבנן זצוקללה"ה
ויברלחמ"א:

הגר"ח קניבסקי (מצו"ב), הגר"ם שטרנבוך, הגר"ש דבלצקי, הגר"א גרבוז, הגר"ד
דיסקין, הגר"ב שרייבר, הגר"ם קארפ, הגר"א וייס, הגר"ע פריד, הגר"י פישר, הגר"ם
קסלר, הגר"ח"י מישקובסקי, הגר"ש הכהן גראס, הגר"י רצאבני, הגר"ש זעפרני.

הדברים נכתבו בדרך לימוד ומטרתם לעזור את כותב הדברים לעיון בנושאים הנידונים, ואינם מתיימרים
לשמש כתחליף לפסק הלכה או לפוסקי הלכה, ואין לפסוק הלכה למעשה מתוך הדברים בלא שאלת חכם.

כל מי שיש בידו השגה, בין בתיקון טעות של ממש או בשיקול הדעת, או כל הערת שיפור על ניסוח או
פרט שיכול היה להיכתב טוב יותר - נשמח מאוד לקבל הדברים, על מנת לתקן הדברים במהדרה הבאה,
ותבוא עלינו ברכה, ויהיה בזה זיכוי הרבים.

ואם ח"ו השתרבב לפום ריהטא מה שהיה עדיף לכתוב באופן אחר - הנני להתנצל על כך מראש ולהשתדל
לתקן הדברים להבא, ושגיאות מי יבין.

האם יש חיוב לאכול שום בזמנינו בערב שבת ובאיזה שום נאמר

בגמ'

דב"ק ס"פ מרובה נזכר דין זה עם תקנות שתיקן עזרא ולפ"ר משמע שהוא חיוב כשאר רוב התקנות, וכן במתני' דנדרים הנודר מאוכלי שום ומבו' שם שדרך ישראל לאכול שום אז ומשמע שהיה מנהג קבוע וידוע בכל ישראל לאכול שום, אבל במשנ"ב ר"ס רפ' כ' מצוה לאכול שום וכו' [והוא מהמג"א שם נשם היש"ש פ"ז דנ"ק סי' מ"ג], ולפעמים מצוה הכוונה רשות, ובשעה"צ שם כ' שהוא מתקנות שתיקן עזרא, ואולי לפ"ז אכן כוונתו דמצד הדין הי' חיוב, אבל אינו מוכרח דלשון תיקן שייך גם בדבר שאינו חובה ועכ"פ דשאר התקנות יש בהן דברים שהם חובה, וצל"ע אם אינו חובה מנ"ל שאינו חובה ומה טעם האידנא מצוי שיש שלא נהגו בזה (ובחידושי על הגמ' שם כתבתי לעורר דאולי יש עוד מתקנות עזרא לא נאמרו בתורת חיוב גמור כגון דינא דמשכמת ואופה וצל"ע ועי"ש עוד).

ועיינתי במקור היש"ש שם ולא מצאתי שהזכיר הלשון מצוה (רק בדרך אגב בתוך דבריו אח"כ לענין אימתי נוהגת מצוה זו אם בער"ש או בליל שבת) אלא אדרבה כ' בתוך דבריו שאם אכלו אח"כ ביום ולא אכל בלילה יצא, ומשמע דחיובא הוא מהלשון יצא.

ומצאתי במחב"ר שם שהביא ל' הרמב"ם בפהמ"ש בנדרים שם דמשמע מלשונו להדיא שתקנה זו אינה נוהגת האידנא וכ' המחב"ר שם בטעם הדבר דהוא מצד השתנות המקומות והזמנים [ולמד כן נכונות לשון הרמב"ם בפהמ"ש שם עי"ש], ור"ל שנשתנו הטבעים והאידנא אין באכילת שום תועלת לענין זה כמו בזמנם, אבל הביא שיש שנהגו בזה עד האידנא.

ואולי מטעם זה כ' האחרונים הלשון מצוה דמשמע דאינו חובה והיינו מטעם הרמב"ם הנ"ל דמעיקר הדין סבירא לן כוותיה שהאידנא אינו חייב והראיה שרוב העולם לא נהגו בזה [ולולי תי' זה אם נימא דמצוה ר"ל אינו חובה א"כ אולי ק"ל דיש עוד מהתקנות שאין חיוז גמור וצל"ע דאולי כך ק"ל לענין סינר].

ובערה"ש שם ס"ב כתב טעם אחר במה שאין נוהגים בזה משום שכ' הס"ח לצלותן ובלא זה אינם טובים עי"ש ואין אנו בקיאים לצלותן, וצ"ע דלמה לא יצלה אותן לגמרי, ובלא"ה צ"ע היכא אשכחן דאמרי' שאין אנו בקיאים לקולא

שביחא שאלות המצוות בהלכה

בפרט דבגמ' לא נזכר צלויין כלל, ועוד דלגוף מש"כ המשנ"ב בשם הס"ח לאכלם צלויין כ' המחב"ר שם דכוונת הס"ח לאפוקי חיים ולא לאפוקי מבושלין (ועי' של"ה שער האותיות ק' קדושה), וכן במעשה רב מהגר"א סי' קכד כ' לאכלן מבושלין, (ועי' בארחות רבינו ח"ג סי' רלא), ומ"מ אחר דיש דברי הרמב"ם הנ"ל ניחא דלגבי עוד דברים מצינו בעוד מהפוסקים שכ' דנשתנו הטבעים בפרט לענייני מאכלי רפואות.

האם יש היתר דשבות דשבות לצורך מצוה בשאר איסורין

עיקר דין אמירה לגוי שבות נאמרה בהל' שבת, ובגמ' בב"מ צ ע"א הוא איבעיא דלא אפשטא לגבי שאר איסורין, ופסקו הרמב"ם (פי"ג מהל' שכירות ה"ג) והשו"ע (חו"מ סי' שלח ס"ו ואה"ע סי' ה ס"ד) לאיסור, אבל לפ"ז הי' מסתבר לומר דמאחר ושאר איסורין נלמדין משבת א"כ אין להחמיר בהו טפי משבת וכ"ש דבשבת ודאי גזרו ובשאר איסורין היא איבעיא דלא אפשטא.

ובשד"ח ח"ז מערכת האל"ף כללים עמ' אלף תסב הביא דעת הפר"ח (או"ח סי' תסח מנהגי איסור אות כג) והפמ"ג (סי' שז משב"ז סק"ד ועי' סי' תסח) שנקטו שאין איסור אמירה לגוי בשבות בשאר איסורין, והביא בשד"ח שם ממשכנות הרועים שחלק ע"ז ועי"ש בארוכה משכ"ב.

בגוף הנידון שהביא שם מפ"ק דחולין מעובדא דרפב"י אולי הי' מקום לומר דשם רפב"י מחמת חסידותיה שלל גם דברים המותרים מדינא.

ובגוף לשונו של הפמ"ג שאמנם הזכיר בפשיטות דאין אמירה לגוי בשבות בשאר איסורין אבל יתכן דאין כוונתו אלא בשבות דשבות לצורך מצוה שהותר בשבת ולא בכל שבות דשבות, והטעם לזה דכ' שם וז"ל ופשיטא לי שבות דשבות בשאר איסורין יש להתיר דבשאר איסורין לא קמיבעיא בב"מ שם אלא בלאו ושבות דשבות בשאר איסורין אין ללמוד משבת דשבת חמיר עכ"ל, ור"ל דיש צד לגמ' שם דאין ללמוד שאר איסורין משבת ולמסקנא לא הכריעו שם, וקאמר דעד כאן לא נסתפקו אלא בדאורייתא אבל לא בשבות, וצל"ע דהרי יש שם צד בגמ' שלמדין משבת אע"ג דשבת חמיר משום ד"לא שנא" (כלשון הגמ') ולא חילקו חכמים בגזירותיהם דטעם הגזירה שייך בכולם, א"כ ה"ה בניד"ד לענין שבות דשבות שנאסר בשבת נאסר גם בשאר איסורין, אבל אם נפרש דהכונה לצורך מצוה א"כ ניחא דכוונתו דכיון דשבת חמיר דיו לבא מן הדין להיות כנידון, ולפ"ז מה שדן בסי' תסח הנ"ל לגבי קציצת עצם העופות ע"י גוי שלא יפרחו אפשר דמיירי התם מצד שבות דשבות במקום הפסד.

אלא דבסי' שז הנ"ל דן אח"כ במכירת חמץ לאחר ו' שעות מצד שהוא מצות עשה דאפשר שבמ"ע לא גזרו שבות דאמירה לגוי משום דעשה קיל מלאו, ולא הזכיר

הנה

שביחא שאלות המצוות בהלכה

שם צורך מצוה וגם לא הזכיר דמיירי דוקא במקום הפסד עי"ש, ומסתימת דבריו משמע דמיירי בכל גווני, ואם נדמה שם רישא לסיפא א"כ גם ברישא לא מיירי בצורך מצוה דוקא.

אבל בפר"ח שם משמע דר"ל שאין שבות דשבות בשאר איסורין כלל עי"ש וכן במחב"ר סי' רמד בשם נחפה בכסף ח"א יו"ד סי' ד, ועי' בשד"ח שם. והפר"ח שם בא לדחות דברי התוס' שנקטו שאפי' בדרבנן יש שבות דשבות (כ"ה בתוס' ר"ה כד ע"ב הוב' בהגהות מוהר"א אזולאי על הלבוש או"ח סי' שז סק"ב). ויש מהאחרונים שהתירו שבות דשבות בשאר איסורין רק לצורך מצוה (נובי"ת או"ח סי' מד, שו"ת תורת חסד או"ח סי' ד סק"ז ועבודת עבודה להגר"ש קלוגר ע"ז מג ע"ב תד"ה שאני, ועי' תוספת שבת סי' שמג סק"ג ומחה"ש שם), ועי' בספר שמיטה כהלכתה שער ה פ"ג שהאריך במ"מ בענין זה והוכיח שם שכ"ד המג"א והחיי"א והשוע"ר והמשנ"ב (סי' שמג מג"א סק"ג ושוע"ר ס"ה ומשנ"ב סק"ה וחי"א כלל סו ס"ט) ועוד הרבה פוסקים ג"כ להלכה עי"ש שהאריך טובא בענין זה והביא עוד דעות בזה.

האם מותר לשתות בשמונחין עליו התפילין

לגבי

אכילת ארעי מעיקר הדין מותר ויש מהאחרונים [שלמן שלמה הקדוש סי' מ סעי' ו וזמשנ"ז סי' מ הציא דבריו בלשון ספק וז"ע וזערה"ש סי' מ ס"ה] שכתבו דלדין שאין מניחין כל היום אין לאכול אכילת ארעי [ויש כמה אחרונים שחלקו ע"ז, עי' משנה אחרונה על המשנ"ז שם מה שהציא בשם החזו"א והאדר"ת ושאר אחרונים], ויל"ע לפי המחמירים באכילת ארעי בזמנינו מה הדין בשתיה.

ובפשוטו הי' מקום לומר דהיינו הך, ומאידך יש מקום לומר דמ"מ שתי' קיל דהא מצינו שקודם תפילה מותר לשתות מים ואסור לאכול וכן קודם הבדלה מותר לשתות מים ואסור לאכול וא"כ חזי' דעכ"פ שתיית מים קיל מאכילה. ואם נימא דיש כאן ב' צדדים א"כ יש לצרף כאן עוד כמה צירופים אחרים, הא' דיש הרבה אחרונים חולקים וכנ"ל, הב' דדין זה לכא' הוא מחודש ולכאורה אינו מעיקר הדין אלא הנהגה נכונה מוכרחת, דמהיכי תיתי לחדש איסור דמפ' בגמ' ופוסקים להיתר, וגם אפשר דיש לטעון בזה דנתת דברך לשיעורין, א"כ לכא' אין זה גדר של איסור כשאר איסורין וכגדר איסור אכילת קבע בתפילין, וגם אולי יש לצרף כאן עוד צירוף דגם המשנ"ב גופיה שהביא דינו של השלחן שלמה כתבו כמסתפק שכתב בספר שלחן שלמה מסתפק דאפשר דזהו דוקא וכו' [אלא דמקור הדברים כ' בפשיטות וז"ע וכנ"ל ואולי ס"ל להמשנ"ז דאסור לאו דוקא אלא שיש בזה נורת בזיון לתפילין שאינו מניחם כל היום ומניחם בשעת אכילתו אבל עדיין ז"צ סו"ס מנ"ל להמשנ"ז דס"ל להשלחן שלמה שיש בזה ספק, ואולי כוונת המשנ"ז צמס"כ ספק הוא צמס"כ השלחן שלמה בלשון

שביחא שאלות המצוות בהלכה

ונראה לי אע"ג דלמעשה הלשון ונראה לי משמע שפסק כן ושדעתו נוטה לזה, ועדיין הוא דחוק, ומ"מ להסיר מחומר הקושי יש לציין דאפשר שהמשנ"צ גופיה לא רצה להחליט לדינא דזר זה].

ואולי השלחן שלמה דימה אכילת ארעי בתפילין כעין דין אכילה בבהכנ"ס דשרי רק לצורך, אבל באמת צ"ב דא"כ הרי יש כמה חילוקי דינים בין הדברים, וגם מנ"ל דהיתר ארעי בתפילין הוא לצורך התפילין ואולי מסברא דכדי שלא יצטרך להוריד חשיב צורך התפילין וצ"ע בכ"ז.

אולם כ"ז שייך לצרף רק אם היה כבר מקום לומר כן בעיקר הדין אבל לפי מה שנתבאר דבשלחן שלמה גופא לא נזכר חילוק בין אכילה לשתיה וא"כ מסתימת הדברים מהיכי תיתי לחלק בזה.

ובאמת בשלחן שלמה גופיה ס"ו כתב דאפי' בטאבק יש להזהר בזמנינו כשמניח תפילין וא"כ כ"ש שתי' שאסורה (ודלא כמ"ש בשו"ת אבני ישפה ח"ז או"ח סי' א בדעתו וכן דלא כמו שצידד בשפתי נבונים ח"א סי' ל בדעתו ועי"ש מש"כ למסקנתו), דהרי אפי' בתעניות שאסור משקה שרי הרחת בשמים כמו שהרחבתי במקו"א דברי הפוסקים בזה [נמשו' לגני שמן איתרי צו"כ] ואכה"מ [והי' מקום לומר דממה שלא הביא המשנ"צ פרט זה א"כ לא ס"ל כמותו בזה אצל דוחק למשנ"ק המפורש בשלחן שלמה משום סתימת המשנ"צ בללד].

ואמנם בכה"ח סי' מ סקל"ה התיר בשתיה [באופנים המצוירים שם] אבל איהו גופיה מתיר גם באכילה, וממילא אין לנו מקור מדבריו לחלק בין אכילה לשתיה, והחת"ס נהג ההיתר בשתיה [מנהגי חת"ס פ"א סק"מ] אבל מנין שלא נהג היתר גם באכילה דאדרבה אם נשוה החת"ס לשאר אחרונים א"כ כמעט כל האחרונים מתירים גם אכילת ארעי וכפשטות השו"ע [ועי' בלקט הקמח החדש סי' ט סקמ"ד שהביא שמועה שמהר"ס שיק טעם בתפילין דר"מ].

היוצא מזה דהמתמיר באכילה לכאורה יחמיר גם בשתיה אבל כל ענין זה קיל טובא מכמה טעמים וכמו שנתבאר וממילא אם באכילה המקל יש לו על מי לסמוך כ"ש בשתיה [ונלמד שלא יהא דרך קלות ראש. כמו שהעיר בשפתי נבונים שם].

שמן זית המועיל לזכרון אם הוא טבע רפואה או סגולה

בפשוטו

על הרבה מהדברים האמורים בגמ' שם [נהוריות יג ע"ג] בין בדברים היפים לתלמוד ובין בדברים הקשים לשכחה שייך לומר גם טעם גשמי ג"כ וכעין הא דהמקנח ידיו במלבושיו י"ל שהוא דרך בזיון דהרי ת"ח מקפידין על לבושם [עי' רש"י עירובין נד ע"א ושם קיד ע"א], וכן חמרא דאי' בגמ' בהוריות שם שמועיל לזכרון הוא משום שמביא שמחה לאדם [עי' ברכות לה ופסחים סד ותוס' שם] ומיישב דעתו בקצת יין [עי' תנחומא פ' נח], ואמרי' בעירובין סד אדרב נחמן דהוה מיישבא דעתיה להוראה בחמרא עי"ש, וע"ד זה גם בריחני דהוא דבר שהנשמה נהנית ממנו כדאמרי' בברכות ומיישבת דעתו, וע"ד זה יש מקום לומר דגם בשמן זית אפשר שיש טעם גשמי ג"כ, וכמו עוד דברים דאשכחן שהזכירו הקדמונים שמועילים לזכרון ע"ד הרפואה [ועי' דהתנאלות המו"ל לחיצורו של הר"א ממודינא בעל הצונה הנדפס צעין יעקב], ואולי שמן זית מחזק גופו ומוחו, אבל יעוי' במפרשים שרמזו כמה ענינים בשמן זית [עי' פ' הכותב צעין יעקב ועוד] וכבר בגמ' בכמה דוכתי מבואר שרמזו ענין החכמה בשמן זית [עי' מה שזיינתי המ"מ בזה צמח' הקודמת לענין אס סיקה מועלת ג"כ לענין זה בשמן זית], והיינו דהשמן הוא מביא האורה לעולם ותורה היא אור כדכתיב כי נר מצוה ותורה אור, וצ"ל דתרווייהו איתנהו דבמהותו הוא מועיל לחכמה ומלבד זה כמו בכל דבר שהוא מציאותי יש בו כו"כ רמזים ג"כ ה"ה בענינינו יש בו גם רמזים אלא דלא נתבאר אם עיקרו רפואה או עיקרו סגולה, ומצינו גם דבר המועיל לזכרון שעיקרו סגולה כדאשכחן בציפורת כרמים דבפרטים המבוארים שם משמע שהם דברים סגוליים כעין קמיע.

וענין אכילת זיתים יל"פ דהוא עוצר השמן בלא להפיצו ובלא להוציא יקר מזולל וכעין מה שאמרו אלא שאכלה פגה וכעשו שאמר הלעיטני נא קודם בישולו, וכאן מפסיד החכמה והאורה שיש בשמן אח"כ ע"י שעוצר השמן הבלוע בלא להראותו באויר העולם וכדי ביזיון וקצף והוא רמז.

על מה מכפר שער ראש השנה

במתני

בפ"ק דשבועות נזכרו חילוקי כפרה על מה מכפרים השעירים הבאים בימים המיוחדים כגון ר"ח ורגלים ויו"כ, אבל לא נזכר שער ר"ה ואמנם בתוספתא שם נזכר שער ר"ה לענין הל"ב שעירים שבכל שנה, ומייתי לה ר"ת בתוס' בפ"ק דר"ה לענין שיטתו על שער ר"ה עי"ש, אבל גם בתוספתא לא נזכר על מה מכפר שער זה, ויש להסתפק אם לר"ח מדמינן לה או לרגלים מדמינן לה, ולמ"ד בשבועות שם שכל השעירים כפרתן שוה לכאורה אין בזה ספק דמסתמא כפרת שער ר"ה גופיה לא גרע משאר השעירים שכפרתן שוה.

וממה דמבואר ברמב"ם פי"א מהל' שגגות ה"ט אליבא דהלכתא שער דר"ח ושער דרגל שוין דשניהם מכפרין על שאין בה ידיעה בתחילה ולא בסוף כשי' ר' יהודה בשבועות ב ע"א [וכ"ש למ"ד כל השעירים כפרתן שוה וכנ"ל אצל איכא תנא דמחלק בין שעירי הרגלים לשעירי ר"ח ולהלן יבואר] א"כ יש לומר דשער של ר"ה אתיא מבינייהו.

ויעוי' בשבועות ט ע"ב בענין היקש רגלים ור"ח דנלמדין זה מזה משער ושער היינו דהוא"ו מוסיף להקיש ביניהם, והקשו שם התוס' דהרי בעצרת לא כתיב 'ושער' עי"ש מה שכתבו ליישב בזה.

ועכ"פ אחר עצרת כתיב 'ושער' בוא"ו גבי שער ר"ה בפ' פנחס [נמדנר כמ"ה] ואילו יוה"כ כתיב אח"כ וכן חג הסוכות כתיב אח"כ וא"כ ההיקש הוא גם על ר"ה ואמנם על יו"כ יש מיעוט שמכפר על ענין בפנ"ע כמבו' בגמ' [עי' נחום] שם נסוף דצריהם מה שזיינו להקישא דחילון לפנימי צמתני' ד ע"א ולדרשא דאחמ צשנה צדק ח ע"ב] אבל מה שאין מיעוט דמי לשאר הרגלים. והי' מקום לתלות ד"ז בב' תירוצי התוס' שם דלתירוץ הראשון דרק אחד מהרגלים נלמד מדרשא דשער ושער והשאר נלמדים מיניה א"כ אין ר"ה בכלל אבל לשי' ר"ת דלמסקנא נלמד מהיקשא דר' יונה א"כ גם ר"ה בכלל, אולם לא יתכן לומר כן דהרי יו"כ גופיה בכלל היקשא דר' יונה כמפו' בגמ' ט ע"ב רק שיש מיעוט א"כ ר"ה הוקש לגמרי כיון דגביה ליכא מיעוט.

ויש להוסיף דכן יש להוכיח מל' הגמ' שם דאמרי' תינח כל דכתב ביה ושער עצרת ויוה"כ דלא כתב ביה ושער מנלן אלא אמר ר' יונה וכו' א"כ כל דכתיב ביה ושער הוה פשיטא בגמ' ללמוד וממילא ר"ה בכלל [רק דביו"כ יש מיעוט שאמנם יכפר על טומ"ק אבל לא על אותו דבר ממש וכנ"ל ובר"ה אין מיעוט זה].

שביחא שאלות המצויות בהלכה

ולכאורה כן מפור' בירושלמי פ"א דשבועות ה"ד [ועי"ש זק"ע וזשיירי קרנן] דהוה פשיטא להו דכפרתו של שעיר ר"ה שוה לשעיר ר"ח דהזכיר שם דב' שעירי ר"ה [היינו דר"ה ודר"ח] מכפרין על טומאה שאירעה בין זל"ז, והרי זה גופא אמרי' בגמ' שבועות ח ע"ב רק היכא דאיכא ב' שעירים דכפרתן שוה עי"ש.

אלא דאמרי' עוד בירושלמי שם דלתנא דמחלק בין שעירי רגלים לשעירי ר"ח א"כ היאך נמצא שכפרתן שוה [כן פשטות שאלת הירושלמי ועי"ש זק"ע משום דר' שמעון ס"ל סברא זו ואיהו גופיה אמר להך מימרא דמוכח מינה שכפרתן שוה], ומיישב דשניהן מחמת ראש חדש ופשטות כוונת הירושלמי דלהך תנא דין שעיר ר"ה כשעיר ר"ח ולא כשעיר רגל, אלא דעי' במפרשים שם מה שנתקשו בחשבון הסוגי' ומה שיש מהם שכ' להגיה זה וזה שעיר ר"ה ויש מהם שכ' דדין שניהם כשעיר רגל והוא מחודש מב' טעמים הא' דרגל לא נזכר כאן ועוד דלפ"ז נמצא ששעיר אחד מהם משתנה דינו לגמרי [משא"כ לגי' הספרים ר"ח כדקאי קאי ואילו ר"ה שלא נמפרש מוקמי' דיניה כדר"ח אצל לא היה שעיר שנשתנה דינו].

האם מותר להחליף מוצרים שנקנו בסופרמרקט בלי להודיע לקופאי על ההחלפה

יערי'

בסוגי' דשלהי הגוזל עצים ב"ק קיח גבי הגונב מן העדר ומן הכיס אם צריך בהשבה דעת בעלים, ואמנם רוב הסברות שהוזכרו שם לא נגעו כאן ומאידך גיסא כאן חמיר משם כיון שכאן בא לימלך לגבי לקיחה שעיקר הלקיחה היא שלא כדעת בעלים.

ומקופיא נראה דעד כמה שבעלי החנות מקפידים בזה יש כמה טעמים למה שלא יעשה כן.

הטעם הא' משום שמעביר על דעת בעה"ב ויעוי' בתשו' אחרת מה שהבאתי דעות הפוסקים (הטור והחוו"י ומשנ"ב ושא"פ) לענין פסק ההלכה בנידון זה ומ"מ מידי בעיה לא יצאנו.

הטעם הב' דעד כמה שהבעלים אינם מסכימים א"כ לא יהא אלא כגוזל על מנת להשיב ועל מנת לשלם דאסיר [ואפי' אם תטען דודאי מסכימים להחליף אצל מ"מ צעי' רישום מתעצב].

הטעם הג' דהרי אם חסר מהמלאי הרשום במחשב (ולא עודכן שהוחלף על מוצר אחר) עלול להיות בזה צד טענה כנגד הקופאי או הספק.

הטעם הד' דהרי כל הקניה הי' ע"ד ההסכם, ובתשו' אחרת הבאתי דברי

שכיחא שאלות המצוות בהלכה

הפוסקים דהמנהג שלא להצריך במטלטלין דיני תנאים כב"ג וב"ר, וממילא תיפוק ליה שעובר על התנאים דהרי א"א להחליף בלא אישור קופאי. הטעם הה' דלכה"פ יש בזה משום חשדא והייתם נקיים שנראה שלוקח חפץ בלא לשלם וכ"ש שכל מעשיו מתועדים. ומ"מ אם ברור שבעלי החנות מסכימים בלא רישום במחשבים זה שייך לישא וליתן בזה לפי נידון הפוסקים (התוס' והשטמ"ק והש"ך והקצה"ח) לגבי לקחת על סמך השערה ברורה [ודמיי דנצריהם צמשו] לענין הפקר לעניים, ומ"מ אינו ברור כלל ששייך לזה דאף אם מסכימים בלא רישום במחשבים מ"מ אפשר שלא ניחא להו שיעבור דבר כזה בלי ביקורת כל דהוא דזה פתח להפסד דפרצה קוראה לגנב ובפרט דלא כל דבר באמת שייך להחזיר דיש בזה שיקולים המשתנים ומן הסתם דלא ניחא להו שכ"א יחליף הכל ע"ד עצמו אף אם לו יצויר שאין מקפידים על רישום המחשב.

נטל ידיו במים מגולים אם בדיעבד עלתה לו נטילה

מים מגולין לנט"י הובא בטור סי' קס בשם הרמב"ם דמים מגולין [צמקוס שנהג איסור זה], ומצינו טעמים במה שאין ליטול נט"י במים מגולין.

הטעם הא' כתב הב"י סי' קס מדאמרי' בפ"ב דע"ז מים מגולין לא ירחץ בהן פניו ידיו וכו', הטעם השני כתב הב"ח שם דכיון שנתגלו אין בהם שימוש וממילא נעשו כשופכין, ומתוך דברי הב"ח שם מבואר שאין דעת הב"י סותרת דבריו ומ"מ לולי דבריו אכתי הי' מקום לפלפל בזה ולומר דאין כוונת הב"י דהם פסולין משום שהן כשופכין אלא שאסורין לנט"י משום הלכות סכנה, רק דיש לדון אם מאחר שיש בזה איסור סכנה נימא דלא יצא או לא.

והנה לגבי טבילה ושחיטה אשכחן דלא חשיב מצוה הבאה בעבירה כיון שהוא הכשר וכ"ה לענין נט"י ועי' בתשו' רע"א סי' קעד שהאריך בזה לגבי המל בשבת שלא בזמנו.

והנה כ"ז רק לולי דברי הב"ח אבל אחר טעם הב"ח א"כ בזמן שהיו הכל נוהגים באיסור גלוי נמצא דהי' נפק"מ בין הטעמים דלטעמו של הב"ח הוא פסול גם בדיעבד אבל אם הי' מקום לומר טעם אחר בזה בדעת הב"י (שהוא רק איסורא ולא פסול כמי שופכין) היה פסול רק לכתחילה ולא בדיעבד וכנ"ל.

ונראה דראיית הב"ח מלשון הרמב"ם שהביא שם שכ' שהמים פסולין לנט"י ולא כתב דאסורין לנט"י ומשמע דהוא מדיני פסולי מים ולא מצד איסורי סכנה וכ"ש לפי מה שנתבאר שאיסור חיצוני אינו פוסל הנט"י בדיעבד א"כ ממה שנכתב פסול דמשמע שהוא בדיעבד הוצרך הב"ח לחדש הטעם דיליה שהוא מצד שהם מי שופכין אחר שנתגלו.

דין

שכיחא שאלות המצויות בהלכה

והנה הב"ח שם נקט דלמעשה גם המחמיר במים מגולין לשתייה בזמנינו מ"מ לענין נט"י אין בזה פסול, ואזיל לפי טעמו שכתב שהוא משום שכשאינם מים ראויים ממילא הו"ל כמי שופכין, ולפ"ז אם הם מים אלו ראויין לאחרים אינם כמי שופכין.

[ואם הי' מקום לפרש בדעת הב"י דאי"ז מצד שופכין אלא מצד איסורא א"כ המחמיר בגילוי לשתייה יחמיר גם לנטילה].

והמשנ"ב קיבל דברי הב"ח בזה ולפ"ז נמצא דלב' הטעמים האידנא אין פסול מים מגולין בדיעבד, לטעם הראשון מצד דבדיעבד אינו מעכב ולהטעם השני מצד שבזמנינו כיון שרבים משתמשים בזה מותר גם לכתחילה.

אולם בשע"ת הביא להזהר גם לענין נטילה וכ"כ בכה"ח להגר"ח פלאג'י סי' ח סי"א להקפיד בזה בנט"י של שחרית ושראוי להזהר בזה בכל הנטילות שלא ליטול במים מגולין, ובשם החזו"א ג"כ מי שכתב ש"לא החמיר כ"כ לענין מים מגולין לנט"י" וא"כ מבו' בזה שקיבל ג"כ סברת המשנ"ב בשם הב"ח, אבל בארחות רבינו ח"א עמ' רו הובא שהחזו"א והקה"י החמירו גם לענין נט"י.

אבל המחמירים בזה עדיין אין ראייה דס"ל בטעם האיסור כמו שכתבתי שהי' מקום לפרש בדעת הב"י דאפשר שמסכימים עם טעם הב"ח דהוא מטעם מי שופכין וגם אינו מוכרח דאין מסכימין עם הב"ח שכ' שאינם חשובין מי שופכין בזמנינו ועם כל זה אכתי מחמירין בזה, משום דסו"ס יש בזה משום סכנה.

ובאמת המשנ"ב גופיה יל"ע במה שהביא בשם הב"ח דגם המחמיר במגולה לשתייה א"צ להחמיר בנטילה דהרי טעם הב"ח רק אתי לאשמעי' שאין בזה פסול מי שופכין אבל לא דשרי מצד סכנה ואם מחמיר מצד סכנה בשתי' למה לא יחמיר ברחיצה דהוא א' מאיסורי מים מגולין, והב"ח לא איירי כלל בענין הנידון למה אין סכנה ברחיצה בזמנינו (אלא א"כ נימא בדוחק גדול דהוה פשיטא ליה דפרטי דיני גילוי לכו"ע אין מחמירין ולא הוצרך אפי' להזכירו ושכך נהגו), ואמנם הב"ח גופיה הזכיר הלשון "כשרין לנט"י" אבל לא ביאר כלל למה אין בזה חשש סכנה, ולולי דברי המשנ"ב אולי הי' מקום לומר דר"ל כשרין כמבו' במתני' דפ"ג דחולין דהלשון כשרין הוא לענין איסורא ואין במשמעו בהכרח שאין בזה משום סכנה (ואולי היכא דאתמר להדיא שאני), ונפק"מ בניד"ד עוד דאף מי שמחמיר בגילוי מ"מ אם אין לו אלא מים מגולין לא יאכל בלא נטילה כיון דלעיקר הדין דעת רוה"פ דאין גילוי נוהג בזמנינו ברוב מקומות ולא תימא דכיון שמחמיר בגילוי לא יועילו המים כיון דשופכין נינהו קמ"ל דאינם שופכין.

[והנה לגוף מה שקיבל המשנ"ב דעת הב"ח בזה דאינו מי שופכין מאחר שאחרים משתמשים בזה יש להעיר דלענין מוקצה קיבל המשנ"ב דעת הלבוש דדבר האסור בשבת משום חומרא דינו כמוקצה, ובפשוטו כוונת הדברים דהמוקצה הוא גמור דכיון דלגבי ידיה חשיב כלי שמלאכתו לאיסור הרי מוקצה מדעתו, ואין לומר

שביחא שאלות המצויות בהלכה

דשם מצרפין החשש דבאמת החומרא עביד ליה מוקצה, דגם כאן אם תחשוש להצד שיש להחמיר בגילוי לענין שתיה א"כ אסור גם ליטול בו ידיו, ואולי יש חילוק אחר בין מוקצה למים מגולין דמוקצה אין הגדרתו שמבטל הכלי משימוש ונעשה כעצים ואבנים אלא שהוא אינו משתמש בו וכדין בסיס לדבר האסור, ולד' כמה ראשונים כלי שמלאכתו לאיסור דין המוקצה שלו הוא מצד חסרון שימושים ואכה"מ, או דמיירי המשנ"ב התם גבי מוקצה בחומרא שנתקבלה שבזה לא שייך לומר דחשיב כלי שימושי לגבי אחרים, ולפי תי' זה יצא חילוק דין להלכה, וצל"ע בזה].

עכ"פ היוצא מזה דלב' הצדדים אין מעכב בדיעבד, [מלכד אס נימא דהלכוש לענין מוקצה יחמיר גם כאן אצל כזר נמצא דגם המשנ"ב שהחמיר כהלכוש התם הקיל כאן כהצ"ח, אלא אס נימא דהחזו"א והמחמירים החולקים על המשנ"ב מחמירים גם כאן מטעם הצ"ח וס"ל צריך הלכוש וא"כ החומרא היא גם צדיעצד כיון דשופכין ניהו לגבי ידיה, ודוק כי קיטרת, והזכרתי הדברים רק צסוגריים כיון דכל ז' זה הוא רק צירוף של ג' חומרי יחד, חומרא דגילוי צזמנינו וחומרת המחמירים צגילוי לנטילה ולצרך טעם הצ"ח לומר שהם פסולים צדיעצד עם סכרת הלכוש דהתם דמוקצה לגבי ידיה חשיב מוקצה, וכמו שנתאר צפנים].

**מי שנתעבב מחמת שמירה על חולצה וכיו"ב עד סוף זמן תפילה
ועבשו עומד באמצע תפילתו בסוף זמן תפילה ויכול לסיים התפילה
רק אם יתפלל במרוצה מאד ולא כמונה מעות מה יעשה**

**לכאור
ה**

הי' מקום לומר שעליו להתפלל במרוצה ככל האפשר ולסיים לפני סוף זמן תפילה, אע"ג שיש פוסקים שסוברים שיכול להתחיל התפילה בזמנה ולסיים לאחר זמנה, מ"מ מאחר ולדעת השו"ע והמג"א והמשנ"ב והרבה פוסקים עובר בזה איסור גמור (וציינתי הדברים בתשו' לענין מי שהתחיל להתפלל קודם עלה"ש וסיים לאחר עלה"ש), א"כ יש לעשות טעדיקי בשביל שלא יעבור איסור, דהרי מי שמתפלל במרוצה אע"ג דלא שפיר עביד, מ"מ עבריינא לא מקרי, ולא חשיב עובר על דברי חכמים בדיעבד, ואינו חייב מכת מרדות [עכ"פ אס כיון צאצות ועכ"פ הדברים המעכזים שס ואכה"מ], משא"כ תפילה בזמנה הוא חיוב, וכמ"ש הביאה"ל שיש לבזבז עד חומש ממונו כדין מצוה דרבנן שהוא חיוב לקיימה, ולכן למעשה יוצא לכאורה דיש להקדים, ויל"ע בזה. ובבה"ל סי' צח ס"ג הביא פלוגתת הפוסקים מה הדין מי שהתפלל שלא בכוונה ושלא בדרך תחנונים אם יצא יד"ח ומסיק דראוי להזהר בזה לכתחילה אבל מעיקר הדין משמע שתפס שיצא יד"ח ודגם להפוסקים

שכיחא שאלות המצוות בהלכה

שמחמירים בזה לעיכובא נקט שם שהוא רק לגבי ברכת אבות, ובמשנ"ב שם סק"ט מלשונו משמע דלא הוה ברירא ליה לדינא ג"כ ומש"ה נקט שמאוד צריך להזהר בזה היינו משום שיש מחמירים בדיעבד, והגר"ח הלוי והחזו"א נחלקו במי שאינו מכוון שעומד לפני המלך אם יצא יד"ח.

וא"כ נידון זה יהיה תליא בצדדין דלהלן דמחד גיסא עובר איסור תפילה שלא בזמנה לרוב הפוסקים אם לא ימהר תפילתו, ומאידך גיסא אם ימהר תפילתו ולא יכוון יש צדדים שעובר איסור ברכה לבטלה לחלק מהפוסקים.

וצל"ע דאולי אם מתפלל במרוצה כשיודע שזה רצון המלך חשיב ג"כ כמכוון שעומד לפני המלך, וממילא לא נשאר אלא הצד שמי שאין מתפלל בלשון תחנונים עובר איסור, וזה הרי צד שהבה"ל לא נתן לזה כ"כ מקום מעיקר הדין.

ומ"מ אם נהג לסמוך על הפוסקים שיוצא בלשון תחנונים ושיוצא כשאין מכוון שהוא עומד בפני המלך [וכמדומה שכן רווח שסומכים צוה על המקילים דקשה מאוד להמלט מזה נקציעות תמידית] א"כ אפשר דהכא הדר דינא שיש לו למהר בתפילתו וצל"ע בזה.

מי שעומד בתפילת שמונה עשרה והציבור כורע במודים האם צריך בריעה גמורה דוקא או דסגי בכריעה בל דהו

לכאור
ה

סגי בזה בכריעה כל דהו, דהרי אין בזה ענין כריעה מצד חיוב אלא רק מצד שלא יראה כמי שמוציא עצמו מכלל הציבור ושלא יראה ככופר (כמ"ש בסי' קט במשנ"ב סק"י והוא מדברי התוס' ברכות כא ע"ב ד"ה עד והרא"ש ע"פ הירושלמי פ"א דברכות ה"ה).

ומבואר בפוסקים (ראה משנ"ב סי' קט סק"ח ובשאר נו"כ שם והוא מיוסד על דברי התוס' והרא"ש) דהכריעה במודים שיש חיוב לכרוע עם הציבור (אף שהוא עדיין עומד בתפלתו) אינו מדין מודים דרבנן דמודים דרבנן אין איסור להפקיע עצמו מאמירתו [ע"י שמתפלל בזמן זה] אלא העיקר הוא שיכרע בשעה שהציבור כורעין.

וממילא י"ל דלענין זה כל שהוא מראה שרוצה להשתתף עם הציבור סגי בזה, דהרי מצינו בזקן וחולה בסי' קיג ס"ה שכיון שהרכין בראשו ומראה שרוצה לכופף עצמו סגי. ולכאורה בדיעבד גם מי שאינו זקן קיים חיוב כריעה בזה (ולא רק יצא מצד שכריעה אין מעכבת), ואפי'

שביחא שאלות המצויות בהלכה

אם נימא דרק לגבי זקן וחולה הרכנת הראש מחזי כהיכרא ואילו בבריא בעינן היכר גמור מ"מהיכר גמור מהני בדיעבד דכל שעה"ד כדיעבד דמי, וכ"ש לענייננו שהוא רק מצד היכר בלבד.

ויש להוסיף דבשו"ע סי' סה ס"ב מב' דקי"ל לעיקר הדין שא"צ לקרוא כל הק"ש עם הציבור כשנכנס לבהכנ"ס שקורין ק"ש וחזי' בזה דסגי בזה להראות שאינו נראה ככופר.

ויש להוסיף בזה עוד דבגמ' פ"ק דברכות ח ע"ב אי' דהעובר בפתח בהכנ"ס ואינו נכנס עמהם להתפלל ג"כ הוא כע"ז דנראה שאינו רוצה להתפלל, ומב' שם בגמ' דאי מנח תפילין סגי בזה, והובא בשו"ע או"ח סי' צ, והטעם משום דע"ז שוב אינו נראה ככופר, וממילא ה"ה לענייננו דינא נמי הוא כנ"ל.

ובשו"ע סי' קכז ס"א כתב לגבי מודים דרבנן שלא ישחו יותר מידי (היינו כל הציבור גם מי שאומר מודים דרבנן ולא רק מי שמתפלל ושוחה עם הציבור) ובמשנ"ב שם הביא דעת הב"ח דבמודים דרבנן לא ישחה רק ינענע ראשו מעט, והביא בשם המג"א דהעולם לא נהגו כן, ולא הזכיר שיעור גמור בזה אלא שהוא שוחה בגופו ולא רק בראשו אבל פחות משאר שחיות, אבל מי שמתפלל אפשר דסגי שרוצה לכרוע וכנ"ל.

[ונראה דלולי הסברא הנ"ל דמחזי שרוצה לעשות עם הציבור לא הי' סגי לומר דקים ליה כהב"ח וממילא אינו נראה ככופר, דכיון שהציבור מחמיר לשחות לא יכול לומר קים ליה כמאן דפטר, דסו"ס נראה ככופר, והראי' לזה דהרי מודים דרבנן גופא אינו חיוב מדינא דגמ' כמב' בפוסקים בסי' קט הנ"ל ע"פ התוס' והרא"ש, וכ"ש השחיה ששוחין אז, ואעפ"כ אם אין שוחה עם הציבור נראה ככופר, ועוד דגם בעלינו הביא המשנ"ב בשם היעב"ץ שיכרע כדי שלא יראה ככופר אע"ג דעלינו לכו"ע אינו חיוב מדינא דגמ', ואע"ג דשם אומר ואחנו כורעים מ"מ מצינו שדנו כמה אחרונים לענין עלינו אם מחזי ככופר כשנמצא במקום שאומרים עלינו ואינו כורע מצד שאינו כורע עם הציבור ובשם הגר"ק הובא דאין בזה מחזי ככופר כיון שכ"א כורע פעם אחת, ויש עוד דעות בזה, ולא הזכירו דיכול לומר קים לי כהדעות שאין כורעין בעלינו, והיינו כנ"ל].

האם יש כלאים בעשבים שאינם מאכל אדם או שעשויים לנוי

א"י

ברמב"ם פ"א מהל' כלאים ה"ד אין אסור משום כלאי זרעים אלא הזרעים הראוין למאכל אדם אבל עשבים המרים (ומרים לאו דוקא, דרך אמונה) וכיוצא בהן מן העיקרין שאינן ראויין אלא לרפואה אין בהן משום כלאי זרים ע"כ, וכ"א בשו"ע יו"ד סי' רצז ס"ג.

והוסיף בדרך אמונה על הרמב"ם שם דאף שמקיימין אותו לריח ולרפואה ולמוגמר ולהדלקה ולתפירה או למראה ולנוי אין בו משום כלאים, וכ' עוד שם דה"ה מין שאין מקיימין רוב בנ"א באותו מקום מותר, ודשאין העולין מעליהם אין דרך לזורען מצדד להקל שם אף בראויין למאכל אדם [ועי' שו"ע סי' רנ"ד לענין דשאין העולין מאלהן לענין כלאי הכרם].

ועי"ש עוד פרטי דינים בזה לענין ראוי למאכל ואין משמש למאכל וכיו"ב, וכן יעוי' באליבא דהלכתא (הוצ' דרשו) על השו"ע שם מה שהביאו הנידונים בכמה אופנים השייכים לזה.

ארבעה דברים פטרו במחנה אם יש מקום להדר בהן לפני משורת הדין או לא

מצין

לפעמים שיש מקום להדר כאין מצווה ועושה, ומאידך זמנין אמרו כל הפטור מדבר ועושהו נקרא הדיוט, ומצינו פטורים שאמרו בהם שהם רק דחויים והיכא דאפשר להחמיר מחמירי' ובניד"ד מסתבר שיש הידור לעשותו דהרי טעם התקנה שייך גם במחנה ורק דחוויה היא אצלם ומ"מ אי"ז דחוויה לענין שאין ההיתר לכתחילה אלא שלכה"פ יש ענין להדר בזה. ונחזי אנן דהא לא נעלמה סיבת החיוב אלא שלא הטריחו עליהם א"כ בודאי שיש מקום להדר בזה.

והנה אחד מן הדברים שפטורין הם דמביאין עצים מכל מקום ואין חוששין מגזל ויעוי' בגמ' דהגוזל עצים דאיכא מאן דלא ניחא ליה ליתנהי בממון דלאו דיליה וכ"ש בעניננו [ואגב אורחאן יש להעיר דברש"י צ"ק שם כ' דהוא חסידות ואילו בשנת צ"ב כל כתבי נזכר בכיו"צ דיר"ש לא ניחא ליה לתהני צממון דלאו דיליה ומצו' שם דחסיד הוא יותר מזה, ואולי דוקא שם שנזכר חסיד לצד יר"ש דחסיד הוא צדקא יותר, או צאופן אחר יש לומר צדוק דהאצד משום חסור שנת שאני לענין גדר הזהירות צוה וצ"ע].

ועוד יש לציין בזה דא' מן הדברים שהם פטורים הוא מדמאי ודין זה הזכירו בגמ' שנזכר יחד עם העניים דתנן מאכילין את העניים דמי ואת האכסניא דמאי, והרי קי"ל דפטור זה דעניים שייך להדר בו (עי' היטב

שביחא שאלות המצויות בהלכה

רמב"ם פ"י מהל' מעשר הי"א ובדרך אמונה שם דמבואר דחל המעשר שלהם א"כ אי"ז כלום בעלמא, וכ"ש לדעת הירוש' שהביא בבהה"ל שם דמבואר שם די"א שחברים עניים צריכין לעשר וי"ל דע"כ לא פליגי הבבלי דאין בזה הידור אע"ג דגם בבבלי נזכר דעת ב"ש מ"מ שמא ע"ז נימא ב"ש במקום ב"ה לא עשה וכו', אף דגם על ירושלמי נגד בבלי שייך לומר כן, מ"מ סברא הוא דכיון שהאיסור מצד ספק כמ"ש ברש"י בספ"ק דעירובין הנ"ל א"כ סברא הוא שיכול להדר לצאת ידי ספק, אף דמצד הדין בזה התירו לו לסמוך ארובא דהכא אית רובא כדאי' ברפ"ב דשבת, ועי' פרי תואר ביו"ד ריש סי' לט דבמידת חסידות שייך לחשוש אפי' לס"ס דהתירא או למה שמותר משום רוב וכיו"ב עי"ש), וא"כ י"ל כן גם לגבי אכסניא, ומדברים אלו נשמע לשאר דברים.

א"כ היוצא מכ"ז דפטורים אלו יש מקום להדר בהם.

התחיל ערבית קודם עלות השחר והאריך וסיים לאחר עלות השחר אם יעצור או יסיים

בשו"ע או"ח סי' קז ס"א דמי שעומד בתפילתו ונזכר שכבר התפלל פוסק באמצע ואינו יכול להתפלל נדבה כיון שהתחלה הי' על דעת דחובה, וכתב המשנ"ב שם הטעם דא"א להביא קרבן שחציו חובה וחציו נדבה, ולפ"ז גם בעניננו אם נימא דמצד הדין לא היה יכול להתפלל אז א"כ צריך להפסיק ואינו יכול לומר שהמשך תפילתו תהיה נדבה.

יעוי' במשנ"ב סי' רלג סקי"ד לענין היתר דבדיעבד במנחה בבין השמשות ומצרף שם דעת הסוברים דמותר להתפלל עד צאה"כ עם בין השמשות דר' יוסי ובפשוטו הי' מקום לפרש משום ספק ספקא.

ואם נימא דהתם הוא מצד ספק ספקא א"כ עד"ז יש לומר גם בעניננו דיש ספק ספקא דאמנם קי"ל דבתפילה צריך להתפלל כל התפילה בזמן (עי' סי' קכד ס"ב ומג"א שם סק"ד ובמשנ"ב סי' קי סק"א ורב פעלים ח"א או"ח סי' ה ודינים והנהגות חזו"א, ועי' בא"ח ש"א ויקהל ס"א דאזלי' בתר רוב התפילה, ובא"א מבוטשאטש מצדד להקל לענין ק"ש של ערבית בחצות דהוא מדין אחר, ובקצה"ש מצדד להקל בשחרית בעומד בחצות), אבל י"א דלענין זמן תפילה אזלי' בתר עיקר התפילה [עי' מנח"י ח"ד סי' מה צסס אצנ"ז וערה"ש א"ח סי' קי ס"ה וארץ נבי סי' קכא, ומנ"א לזה מקור מתשובה"ג סי' נא מרז האי גאון לענין מנחה, ומה דאי' שם דצנצ"ל ח"א י"ל דמשום שאין אומרים ברכות חול צנצ"ל מנח"ל זילתא דצנצ"ל ולא מנח"ל שאסור להשלים צנצ"ל], ודעת הפה"מ ש' שהובא בסי' רלה בשעה"צ סקמ"א דתפילת ערבית אפשר להתפלל גם אחר עלה"ש עד הנה"ח ממילא בצירוף שניהם בדיעבד יש מקום לצרף ספק ספקא

א"י

לקולא.

אולם אכתי לא דמי לגמרי דהתם במקרה של מנחה משמע דס"ל להמשנ"ב דאין צריך לבוא בזה לספק ספקא כיון דמבואר בדבריו דיש מקום לומר [אף דלפי מה שהציג צנח"ל שם שס' קדר זמנים מצואר דגם זה לא הוה צריך ליה שצ"ה] דגם להסוברים דיש להתפלל עד השקיעה בדיעבד יש מקום לסמוך אדר' יוסי בשעת הדחק וגם משום דסוגיא דריש ברכות אתיא כוותיה וכמ"ש בשעה"צ שם סקכ"א משא"כ כאן ב' הדעות הם נפרדות ולא בהכרח ס"ל כי הדדי ועוד דגם הרמב"ם גופיה סתר דבריו במשנה תורה כמ"ש בשעה"צ סי' רלה הנ"ל ודבריו בפהמש"נ צ"ע כמ"ש בשעה"צ שם ובפרט דדבריו במשנה תורה מאוחרים וא"כ חזר בו [וצפרט דדבריו צפהמ"ש אינם מפורשים לגמרי דכ' שם עד שיעלה השמש ואינו מוכרח דאין כוונתו לעמוד השחר וצפרט שדבריו נכתבו במקורן בל' הערצי ואפי' אם התרגום הוא מילה צמילה מ"מ לפעמים תמצא התצטאות דשייכות צפה אחת צמטעות שונה].

[אם כי באמת הנידון אם אפשר לחדש ס"ס הוא נידון בפנ"ע וכבר האריכו בזה כו"כ אחרונים ועי' ש"ך יו"ד סי' קיא בסוף כללי ס"ס ובשאר אחרונים ואכה"מ]. ולכן לכתחילה יש להמנע מלבוא לשאלה זו ובדיעבד אולי יסיים תפילתו דמאי אית ליה למיעבד ויסמוך על הדעות הנ"ל וכ"ש שאם יפסוק עכשיו בודאי יעבור על ברכה לבטלה (וגם דמי לנידון האחרונים לענין מסתפק באיזה ברכה הוא עומד והרחבתי במקו"א בדבריהם).

האם מותר ליהנות ממאכלים בשימוש שלא בדרך אכילתו לצורך רפואה

ק"ל

בשבת קכט ע"א ושם קמ ע"ב דכשיש צורך לגוף במאכל פלוני אמרי' שלא יחסוך לצורך הגוף אלא אדרבה בל תשחית דגופא עדיף, ויל"ע אם נאמר גם לגבי איבוד אוכל בידים ומה לענין זה מצד ביזוי אוכלין.

ובפשוטו האי מאן דאפשר ליה למשתי שכרא ושתי חמרא או דאפשר ליה בשערי ואכיל דחיטי הוא איבוד היין בפועל למאן דאית ליה הכי וגם אליבא דהלכתא דשרי למשתי חמרא ולמיכל נהמא דחיטי מ"מ כך הוא שהי' בזה בל תשחית לולי דאמרי' הכא בל תשחית דגופא עדיף, וא"כ יש ללמוד דגם איבוד בידים אין איסור עכ"פ מצד בל תשחית, אם כי שם הוא בדרך אכילה ואין שם מצד בזיון אוכלין אלא מצד בל תשחית בלבד וזה שרי כיון דאם לא יעשה כן נמצא בל תשחית דגופא.

ומעין דין זה בשלהי החובל בב"ק צא ע"ב דאם היה מעולה בדמים מותר לחתוך העץ, אלא דשם לא מיירי באוכלין.

ומצינו במשניות ובגמ' ופוסקים ענין נט"י ביין, וכן מצינו סיכה של מיני דברים

שכיחא שאלות המצויות בהלכה

הראויין לאכילה ושתיה (אף דבסיכה הי' מקום לטעון שהיא כשתיה), ובמשנ"ב סי' קס"ק ס' דן לגבי שימוש במשקין לנט"י וכתב ומשום ביזוי אוכלין אין בזה כיון שצריך לזה ואינו בדרך איבוד עכ"ל, ומבואר מזה דגם ביזוי אוכלין.

ובשו"ע סי' שכח סל"ט אין עושין אפיקטוזין (הקאה) אפילו בחול משום הפסד אוכלים ואם מצטער מרוב מאכל בחול מותר עכ"ל ובשו"ע הגר"ז הוסיף שם עוד אין עושין וכו' שלא לצורך רפואה.

ובשו"ת ברית הלוי ח"ב סי' ג' ואילך האריך בזה טובא וציין שם גם לדברי הגמ' בשבת קח ע"ב שורה אדם פת ונותן ע"ג העין והביא דברי הרשב"ץ בחידושי ברכות נ ע"ב דשרי להשתמש בכל אוכלין לכל רפואה או מיחוש אפי' בלא חולי ושכ"ה בגמ' בהרבה מקומות (ועי"ש שהביא עוד הרבה מקומות בענין).

היוצא מזה דמותר להשתמש במאכלים לצורך רפואה.

השלמה לענין התשו' על סגולה לזכרון בשמן

לענין

השאלה מ"ט לא נהגו גם ביין כ"כ לזכרון כמו בשמן והוסיף השואל לשאול גם לענין הריח שהזכירו חז"ל שמחכים, אפשר שיש בזה כמה טעמים למה לא הרבו כ"כ בריח, (מלבד מה דבריה אפשר שלא נזכר כ"כ כמו בשמן).

טעם ראשון יש לומר בזה דמכיון שדימוהו ליין כמאמרם חמרא וריחני פקחן א"כ רק מיעוטו יפה ולא רובו, ולכך לא דמי לשמן דמשמע שיכול שמרבה בשמן אין בזה הפסד.

טעם שני יש לומר דמאחר ויש הנאה בריח הלכך טוב שלא להרבות יותר מידי בהכנסת מעדנים לתוך גופו, כמש"כ התוס' (כתובות קד ע"א) בשם המדרש, ועיין ילקוט שמעוני (ואתחנן רמז תתל), ועי' עוד בשבת קמז ע"ב, ויש לומר דלכך לא רצו להרבות בבשמים, ואע"ג דאמרינן בסוף פרק כיצד מברכין שהנשמה נהנית ממנו עיין ברש"י פ"ב דחגיגה די"ל שהנשמה הכוונה לנשימה ואין הכוונה שאין בה הנאה כלל לאדם וממילא הוי בכלל ריבוי מעדנים, דסו"ס נהנה מהנאה שאינה תלמוד תורה.

טעם שלישי יש לומר דבמסכת ברכות (מג ע"ב) אמרינן גבי השמן שריחו טוב דטח אותו בראש השמש ואם שמש תלמיד חכם הוא טחו בראש הכותל, וחזינן דאין להרבות בהנחת בשמים לתלמיד חכם, ואע"ג דאמרינן לאחר מכן בגמ' שעל בשרו מותר ועל שערו ספק דבבשרו הוא כדי להעביר זוהמא מ"מ אם מניחו על הראש דמי בזה לבגדיו כיון שהוא חיצוני ואינו

שביחא שאלות המצוות בהלכה

מקום זיעה כ"כ וגם מיירי בשמן חשוב, וזה כבר מוכח מהגמ' דיש אופן כזה שאין מניחים שמן אפי' שאינו על בגדיו ולא על שערו, והלכך יש לומר דמכיון שדרך נשים היה לכך אם היה צלוחית של פלייטון כמבואר במתני' פ"ו דשבת, ממילא לא היה מנהג תלמידי חכמים לעשות כן, ולכך לא נזכר ריח לצד השמן זית לענין מה שנהגו להרבות בו.

הערות על הסדר 119

בב"מ

כג סוף ע"ב דאמר רב יהודה אמר שמואל וכו', הצד השווה שבשלשת דברים אלו שאין הת"ח משנה לצורך ולטובת ולהנאת עצמו אלא לשם שמים. וממילא אפשר דלאו דוקא שלשה אלו נקט, אלא כל שאינו משנה לצורך עצמו הרי שמותר לו לשנות, ואינו משנה אלא רק מה שיש מצוה בדבר שהוא לצורך מצוה ועי' בספר אמת קנה לאאמו"ר שליט"א.

*

ב"מ כד ע"א, מר זוטרא חסידא וכו', אפשר שנקט מעשה זה כאן בגמ' אחר שהזכיר ענין טביעות עין בצורבא מדרבנן, אמר שהצורבא מדרבנן פעמים שיש לו גם כח לשפוט בקביעה על פי טביעות עינו, אף שאין לו ראייה ברורה, ומ"מ עיקר הנידון אם דיין יכול לשפוט על פי אומדנא נזכר במקומות אחרים לענין דין מרומה ובעוד סוגיות ואין כאן המקום, ואעפ"כ אפשר שהביא ענין זה כאן לפי שייכות הדברים לענין טביעות עין, ומלבד זה בענייננו הנדבר לעניין דיין שעשה דין לעצמו, ולא לעניין דיין שדן את הדין לאחרים, והוא ממש כעניין טביעות עין דלעיל. ובאופן אחר י"ל, דכשם שמצינו שתלמיד שמשנה בדבריו עלול להיות גנב לענין טביעות עין, ה"ה מצינו בתלמיד שלא הקפיד על ממון חברו שנמצא שהיה גנב כמו שידע מר זוטרא.

*

יו"ד סי' לד ס"ב בהג"ה א"כ מי שאינו בקי וכו' ומי שאינו בקי וכו', צע"ק דלכאורה מה דקאמר ברישא מי שאינו בקי הכוונה מי שאינו בקי בשיעור האיסור (היינו מה שהזכיר המחבר דיש מי שאומר שאין אנו בקיין בשיעור כאיסור) ואילו מה דקאמר הרמ"א בסיפא ומי שאינו בקי יטריף בכל ענין מיירי במי שאינו בקי גם בשיעור רוב חלל קנה, ואולי יש ליישב ולומר דהכי השתא דהא ברישא מיירי הרמ"א לפי הצד שהשיעור הוא ברוחב הקנה של הנשחט עצמו וממילא האינו בקי יודע לשער בו ורק אינו יודע לשער באיסור וע"ז קאמר הרמ"א דמי שאינו בקי בשיעור איסור ומחמת זה ישער ברוחב הקנה של הנשחט נמצא מקיל יותר מן הבקי, אבל בסיפא מיירי הרמ"א לפי הצד שמשערין גם גבי בהמה ברוחב חלל קנה של עוף וממילא האינו בקי אינו יודע

שביחא שאלות המצוות בהלכה

לשער במה שלפניו ויטריף בכל ענין.

*

ב"מ ט ע"ב, א"ל רבינא לרב אשי אלא מעתה היתה מהלכת ברשות הרבים וכו', יל"ע דהיינו הך קושיא ותירוץ דספינה דלעיל בסמוך ולמה נכפל, וי"ל דהכא דס"ד דמשום שאשה יש לה דעת לכך מחמת חשיבותה הכלי טפל לה ונעשה חצר מהלכת כמוה, א"נ כאן היא עצמה מוליכה את קלתה משא"כ בספינה גם המים אין מוליכין ממש אלא הרוח מוליכה את המים והם מוליכין את הספינה, אבל תי' זה לא נהירא דמאי שנא מהלכת על ידי כח אחר ממהלכת על ידי כח אחר שעל ידי כח אחר דאם לא מחלקינן בין מהלכת בעצמה למהלכת ע"י דבר אחר ה"ה גם בזה ומיהו אשכחן בעלמא מקום לחלק בין כחו לכח כחו ואולי דמי לזה.

האם יין קל דינו כמיץ ענבים

יין

קל הוא יין דל אלוהול שיש בו טעם אלוהול אבל אין בו אלוהול חזק כהיינות המצויים.

ויש בזה ב' נידונים, הנידון הא' לפי דעת הרבה פוסקים שאפשר לקדש על מיץ ענבים המצוי אפי' מזוג אבל טוב לקדש על יין ישן שעברו עליו מ' יום (ראה משנ"ב סי' רעב סק"ה וכן מבו' בראשונים בסוגי' דב"ב), ויש לדון מה דין המכונה יין קל לענין זה.

והב' יש לדון לפי דעת הגריש"א וסייעתו שאין לקדש על מיץ ענבים המזוג המצוי? מה הדין יין קל לענין זה.

[ויש נידון שלישי לענין ד' כוסות אם יין קל סגי להחשיבו יין לענין שמחה להסוברים דשמחה בד' כוסות תליא בזה, ראה פר"ח סוף סי' תפג דעת מהר"ש הלוי דיש שמחה בד' כוסות ועי"ש דעת הפר"ח גופיה, ועי' עוד שאג"א סי' סח משה"ק מצד דין שמחת החג שאינו נוהג בליל יו"ט ראשון].

ועיקר הנידון בזה ליין שאכן מיוצר בצורה דלת אלוהול או ששואבים ממנו חלק מהאלוהול, אבל מיץ ענבים שהחדירו לו אלוהול הוא נידון נפרד [ועי' שנות יאמק הל' פסח מש"כ שם].

ובהליכות אבן ישראל (שבת א פי"א ס"ב) הובא בשמו דלענין דברי המשנ"ב בזה די ביין קל ושיעורו 4 אחוז אלוהול.

ויל"ע אם הוא דווקא או דזה היין קל המצוי, ואם נימא דהוא דוקא א"כ יש כאן שיעור של ד' למאה והוא שיעור שלא מצינו בפרט שכאן האלוהול הוא החלק של הטעם ולא חלק עצמי של גוף נפרד וממילא נותן טעם יותר מעין תבלין, או אפשר דזה היין הקל שהי' מצוי שהיה אפשר לומר שמורגש בו טעם יין ואולי ס"ל

שביחא שאלות המצוות בהלכה

שד"ז נמדד לפי חשיבות בנ"א דחשיבות של היין הוא הידור בכבוד הברכה לכתחילה וממילא הוא לפי המקובל וג"ז מחודש, או שמא דהוא מחושב לפי החישוב שיין הממוצע הוא יותר מעשר אחוז אלכוהול וממילא אחר המזיגה הוא ד' אחוז בקירוב ולא דק לחומרא (עי' סוכה ח ע"א).

ונימוקו לזה לפי מה שהובא שם בשמו הוא דהרי מעיקר הדין סגי ביין מזוג וא"כ א"צ יין חזק כולי האי, ויש לציין דאמנם אף שהוא הפשטות בהבנת הסוגי' בדינא דגמ', מ"מ לדינא יש חידוש בסברא זו, דהא קי"ל בפוסקים שיינות שלהם היו חזקים ויינות שלנו אדרבה אי' בפוסקים דלא מזגינן ממילא מנא לן מה שיעור החוזק שלהם וגם אי' בפוסקים דיינות שלנו קלים (ועי' עוד תה"ד סי' מב ועוד).

ובשו"ת אחיעזר ח"ג סי' לא דן לענין דם שהוציאו ממנו חלק ממרכיביו באופן כימי מה דינו בדיני איסור אכילת דם, ועי' בשו"ת ישא יוסף או"ח ח"ג סי' קח שציין לעוד מ"מ בענין זה ולדברי הגריש"א בקוב"ת ח"א סי' מט שדן עד"ז לענין אחר.

והביא שם עוד בשם הגריש"א דעפ"ד האחיעזר הנ"ל יש לפקפק ביין קל שהוציאו ממנו חלק מהאלכוהול כיון דלשיטתו חשיב שהוציאו ממהותו באופן כימי, אבל הביא שם בשמו דאם עשו הדבר על ידי מזיגת מיץ ענבים ביין הורה הגרי"ש להקל בזה כל עוד מורגשת חריפות היין, וכתב עוד דבאופן שנוהגים להכין יין קל על ידי שעוצרים את תהליך התסיסה מוקדם שלא יתסוס לגמרי לא שייכת חששת הגרי"ש הנ"ל, ונראה נוטה שם שכך מכינים היין הקל היום.

ונמצא לפי דבריו דיש ג' מיני יין קל דיש יין קל שנעשה על ידי מזיגת מיץ ענבים ביין ויש יין קל שנעשה על ידי הוצאה כימית של חלק מהרכיבים ויש יין קל שנעשה על ידי עצירת תהליך התסיסה.

ובגוף מה שנקט שם דעצירת תהליך התסיסה שפיר דמי מיהו עדיין יש מקום לישא וליתן בזה עד כמה יש לדמותו למיץ ענבים לשי' הגריש"א עכ"פ לדינים שנאמרו במיץ ענבים [כגון לענין מיץ ענבים גד' כוסות] באופן שנעצרה התסיסה ולא נעשה המיץ ענבים חריף.

וכן מצאתי שנקט בפשיטות במשמרת המועדות סי' תקכט ס"ב דדין שמחה ביין לא שייכא ביין קל כיון דענין היין שמשמח הוא האלכוהול ולא השם יין ושכן הוא בד' כוסות לדעת המצריכים שמחה כנ"ל וכן מצאתי בישא יוסף שם גופי' שהביא בסי' קז בשם בעל האג"מ מעין זה דאינו מן המובחר יין שמעורב בו מיץ ענבים.

ולכאורה ענין זה של עצירת תסיסה יש להשוותו לדין יין מזוג עם מיץ ענבים ולומר דיהיה תלוי ברמת החריפות של היין הקל דצ"ל שיש בזה איזה שיעור, וכעין מה שהובא שם בשם הגרי"ש לגבי מזיגת יין במיץ ענבים דהוא כל עוד מורגשת החריפות ואולי ה"ה גם בזה וכעין דברי האבן ישראל הנ"ל [אף ששיעור ד' אחוזים שהזכיר האבן ישראל אפשר שאינו עולה בקנה אחד עם זיכור ענין המזיגה להגריש"א על הדרך

שכיחא שאלות המצויות בהלכה

שנתצאר ודוק ולל"ע, ובקובץ מצית לוי הוצא בשם צעל השצט הלוי (ניסן עמ' מט) לענין המזוג צמיץ ענבים ששיעורו ד' אחוז אלכוהול וכנ"ל, ולעיל שם סי' קז הובא בשם הגרי"ש שהורה דשיעור יין המזוג במיץ ענבים הוא שליש יין וב' שליש מיץ ענבים. ובשבות יצחק (ח"ד הל' פסח עמ' קפא ס"ז) הביא בשם הגרי"ש דביין קל יש לחשוש שהוא מעורב במים אא"כ יודע שאינו כן או שמערב בו מיץ ענבים שאין בו מים עכ"ד בקיצור.

במנין מצומצם שממתינים הרבה לעשרה קודם יוצר האם מותר ליחיד ללמוד בפה בין יוצר לישתבח

ברמ"א

סי' סח כתב לגבי ברכות ק"ש שאסור להפסיק בלימוד בפה אבל בלימוד בהרהור מלבד מתוך הספר שרי, אלא שלא יעשה כן כשהציבור אומרים פיוטים שלא יבואו ע"ה לעסוק בשיחה בטלה, ומבואר דבפה אסור. אבל בשו"ע סי' נד מבואר דלצרכי מצוה הנזכרים שם י"א דמותר להפסיק (כגון לצרכי ציבור או צדקה והיינו שהם מצוות שצריך עבורם את הציבור), וכ' הרמ"א דמזה נהגו עוד דברים שנקראים צורך מצוה כגון לברך חולה או לקבול או לברך, ולפ"ז לכאורה מעיקר הדין היה מותר ללמוד עכ"פ במקום הצורך שצריך להמתין. וההפסק המותר הוא רק בין ישתבח לקדיש ליחיד (או בש"ץ אם יחזור ויאמר פסוקים כדי שיחול ע"ז הקדיש, ועי' משנ"ב סק"ז דמשמע שזה רק בש"ץ שהפסיק עי"ש ואולי כוונתו גם בש"ץ שהיה כשהציבור הפסיק דחשיב שהציבור הפסיק עמהם אבל יחיד שהפסיק בלא ש"ץ מוכח מדבריו דא"צ לומר עוד פסוקים), אבל בין קדיש לברכו או בין ברכו ליוצר דרגת ההפסק חמור יותר וא"א גם לצורך מצוה כמב' ברמ"א שם. אבל למעשה כתב הערוה"ש שם ס"ד דכהיום לא נהגו בזה (וע"ע כה"ח שם סקי"א), וכך הוא המציאות שלא נהגו לדון או לברך חולה או להכריז צרכי ציבור או צדקה בזמנינו בין ישתבח ליוצר, ולפ"ז א"א להקל במקרה רגיל לנהוג כן.

אולם כפי האמור דמצד הדין שרי [דאף דצלשון השו"ע אינו צרור אס הוא מוסכם לכו"ע (ועי' כה"ח שם, וכבר ציינתי במקו"א דאיכא פלוגתא אחרונים הלשון יש מי שאומר אם הכונה שהוא מוסכם והלשון יש אומרים שאני), מ"מ מעיקר דינא הכי קי"ל גם לדין עכ"פ לענין צרכי על טו"ת אלא דטו"ת הוא יותר קל גם לענין הפסקים אחרים ואכ"ה"מ אצל צפוסקים משמע דהכי קי"ל, ולכן במקום צורך גדול או בדיעבד אין קפידא, אבל לכתחילה נהגו להחמיר בזה וכנ"ל.

שכיחא שאלות המצויות בהלכה

ובשם הגר"מ שך יש שהביאו שהתיר לקרוא שנים מקרא בין ישתבח ליוצר, וי"ל דהיינו דוקא למי שרגיל כל שבת להקפיד לקרוא לפני קריאה"ת לכך כדי שלא יפסיד חומרתו שרגיל להקפיד בו לכך הדרי' לעיקר דינא להתיר לפני קריאה"ת אבל במקרה רגיל לא התיר ללמוד בזמן זה וכפי הנהוג בכל מקום שאין לומדים בפה בין ישתבח ליוצר.

ויש לציין עוד דשנים מקרא קיל לא רק מצד שהוא מצוה אלא גם מצד שהוא מעין המאורע, עי' עוד בשו"ת מהרש"ל סי' סד (קפח ע"ב), והביאור בזה הוא דמה שהוא מסדר התפילה לא חשיב הפסק כולי האי בצירופים נוספים (וכעין מה שמצינו במשניות איזהו מקומן לענין ישיבה סמוך למתפלל לחלק מהדעות).

אין לפסוק הלכה למעשה מתוך הדברים ללא שאלת חכם.

אין התחייבות להשיב לכל שאלה המתקבלת, עקב העומס.

לתמיכה בהוצאות המערכת ניתן באמצעות כרטיס אשראי בקו שכיחא 03-6703-111 שלוחה 5